

Зоран Петровић

УПУТСТВО ЗА КОРИШЋЕЊЕ БЕСМИСЛИЦА

Има тренућака у животиу када је питање можемо ли мислити дружачије нешто што мислимо и ојажати ствари дружачије нешто што их видимо, неопходно поставити да бисмо наставили да посматрамо и размишљамо.

Мишел Фуко

О стварима које нису вредне пажње озбиљног човека
или
У одбрану бесмислица*

Плиније у свом делу *Историја природе*, наводи како је Цицерон, скоро два века раније (у првом веку пре Христа) тврдио да је постојао је-

*А бесмислицама, у најбољем случају – детињаријама, проглашаване су многе ствари које су биле очигледне и истовремено смислене. Макар само за једног човека. Трајале су негде у нашим душама као остављена штенад, као напуштене љубави, као многе драгоцености које су избледеле и изгубиле сјај. Али, за дивно чудо, никада их се нисмо потпуно одрицали. Покаткад је понеко извлачио из своје драгоцене мемле по коју од њих и пред нашим очима чинио чуда.

Зато и настаје овај попис *ујујстјава за ујојребу* свега што је било, јесте или ће бити проглашено, доживљено или одбачено као бесмислено, јер бесмислице су одавно намножене у мери да се могу сматрати посебним и непатвореним светом за себе.

Ово може бити случајан бедекер некога ко се, пред крај живота, запутио као да је и сам пошао бесциљно, без одређене намере, а можда и без уобичајене свести и тако стигао у бесмислени свет пошто се претходно као и сваки старац олакшао сувишних баласта и одбацио своје жеље, намере, занат и уметност, надајући се да се тако приближава Богу. Али будући да је свет бесмислица ипак свет и да као и било који свет, па чак и овај, вођен неограниченом вољом Творца, има своја правила, није било на одмет сачинити макар површан попис упутстава за коришћење бесмислица за све оне који буду имали воље, али и храбрости да тамо једном завире. (прим. аут.).

дан примерак Хомерове *Илијаде* преписан на пергаменту који је био толико сићушан да је могао да стане у орахову љуску. Случај је хтео да баш то Цицероново дело о минијатурама и само буде изгубљено, али се Плиније потрудио да навод свог претходника поткрепи сличним примерима из свог доба. Тако он наводи да је извесни Каликрат од слоноваче израђивао минијатурне моделе мрава и других створења чије су ножице и остали делови тела посматрачима били потпуно невидљиви. А Мирмеције је постао славан у старом свету зато што је од истог материјала правио четворопреге и бродове који су могли да се сместе испод крилца мушице.

Поред Плинија, касније и писац Елијан овом уметнику приписује исписивање два стиха једне елегике, златним словима, на сусамовом зрну. Ипак, Елијан сматра: *да ни једно од ових дела не заслужује пажњу озбиљног човека јер не представљају ништа друго до губишак времена.* Али и поред овог мишљења, чињеница да је Елијан двеста педесет година касније писао о истим „ситницама” о којима је извештавао и Плиније, доказује да су оне заокупљале озбиљну пажњу и подгревале машту за приче ондашњег света и то доста дуго времена.

Савремени аутор Роберт Темпл, уз подршку сер Артура Кларка, објавио је књигу *Кристјално сунце* у којој поменуте фрагменте класичних писаца користи у циљу доказивања чињенице да је предхришћански свет користио вештачки израђена сочива као ортопедска помагала не само за слабовиде владаре, о чему постоје археолошки налази, него и у сврху занатске израде минијатурних предмета. И ту се Темплов обиман и озбиљан истраживачки рад исцрпљује поткрепљујући ове своје идеје аргументом који му пружа запажање једног средњевековног аутора, Натара, који је 1754. у својој књизи о древним методама резбарије драгуља, устврдио како је: *вештина гравирања драгуља сувише захтевна да би млад човек могао произвести беспрекоран комад, а када достигне доба у коме његова вештина постаје савршена, његов вид почиње да слаби.* Из чега извлачи закључак да је врло вероватно како су древни уметници користили стакла (сочива) или микроскопе којима су надомештали недостатак вида.

Сетио сам ове књиге под старост и под претњом могућег слепила, тако да је природно да ме је заинтересовала сврха лупе, односно, наочара, односно брушеног стакла као сочива, али не као техничког достигнућа, нити као метафоре једне дубље, филозофске, идеје о микрокосмосу који снује под мушичиним крилцем, него као симбола друкчијег увећавања, односно, показивања невидљивих аспеката реалних феномена. Наједном се преда мном указало море питања:

Шта су представљале те древне минијатуре, *недостойне пажње озбиљног човека*, које су могле да стану у „орхову љуску” и које су од те љуске

направили метафору која се данас употребљава? Шта је изворно значила та метафора? Какву је вредност и значај имала, а какве данас има? Ко ме је уопште био намењен тај минуциозни рад? Каква му је била цена и како се показивао знатижељнима? Да ли је излаган под лупама или пред маштом знатижељних? Је ли само потхрањивао сујету мајстора виртуоза или је значио нешто више? Или важније: какав је несвакидашњи поглед и каква открића омогућавала та древна мајсторска лупа? Какав је то непознати и сасвим другачији универзум откривен представљањем нечег општепознатог у измењеним и несвакидашњим димензијама?

У сваком случају, та лупа је тада омогућавала поглед преко граница свакодневне реалности, преко граница њених уобичајених димензија и тако откривала њене аспекте који су изгубили сваку реалну сврху и само на реалност личе, а сама су дела под сочивом опет остала миметичка и без трунке подсмеха или омаловажавања према ономе што представљају.

Је ли то, напokon, само приказ, метафора, наше сићушности спрам димензија које слутимо, а за које и сада немамо довољно моћну лупу? И какво би *уиуиство* за *уиошребу* тих сићушних реалија требало да буде?

А онда, да ли то значи да се добар део нашег света и доживљаја у њему користи на сасвим рутински и баналан начин? Да ли смо због тога преспавали своју стварност, добар део њених остатака који се понављају, док смо остали хибернирани у својим навикама.

Заиста, какво би *уиуиство* за *уиошребу* тих невидљивих делова мимијатура требало сачинити?

Овим избором сам само предложио неколико међусобно сличних, мени блиских, примера. Верујем да избор има своју поетику, макар та поетика била о *бесмислицама* или о *стварима недостијним њажње озбиљног човека*.

Уметност је данас већ довршени, ако не и окончани универзум, и то онај из којег излазимо у виртуално поље. Тамо ће се правити нови људи, обичаји, навике и, вероватно, нова уметност. Зато у овом универзуму уметност представља једну добрано заокружену, а тиме и независну димензију. И тако свака реална, па и непотребна и непојмљива ствар, појава, осећање, чак и најобичнија *бесмислица* у уметности може прибавити ентитет и право грађанства; имати свој одраз и одјек. Свој аутентични живот. Све што вам у реалном свету, без обзира да ли сте *озбиљан човек* или не, падне на памет, може се обликовати у уметности.

Овај избор песама је покушај да се то и докаже.

ПРАУПУТСТВО

Пре употребе промућкати

*Промућкај промућкај промућкај
Руком срцем главом
Било чиме што ти је доступно*

*Ништа не делује онако
како зајаквано стоји*

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ КОСЕ

Када на комадиће исцепкате нешто до чега вам је највише стало обично неку од својих тајни које се крију у неком писму дневнику или на фотографији онда (као да почињете живот испочетка) учините оно што су вас учили као дете протрљајте чешљем по коси и покупите то што сте исцепкали А када се на чешљу све то уреди на савим немогући начин потврдиће се заправо каква је бесмислица била та ствар коју сте сматрали реликвијом као и то да вам је памет на самој површини главе

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ ЗДРАВОГ РАЗУМА ИЛИ О ПРИНЦИПИМА ЗЕНА

Одмах обавезно кажи – *Здраво разуме*
И понови – *Разуме нек си ми здраво*
Ако ти не одговори буди упоран
А ако ти одговори било шта
ако ти узврати макар неком
неразумљивом реченицом
на неразумљивом језику
са испретураним речима и словима
или ако ти одговори каквом бесмислицом
посебно тада

посебно тада можеш веровати
да си се призвао здравом разуму

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ ВОЉЕНЕ ОСОБЕ

Говорио си јој
вољена не мисли на расипанак
не мисли на крај свој и мој
говорио си вољеној између
првог погледа и писма опроштајног
вољеној са којом ни ти
ни ико други није тачно знао шта би
онако потпуно неоткривеној
неотпакованој сасвим
Али тако је са вољеном особом
тек када оде може се употребити
тек многим времену на измаку
и то свакога дана свакога трена
као пејсмејкер
као ацетисалсалицилна киселина
за побуђивање рада твог мртвог срца

УПУТСТВО ЗА ИЗРАВНАВАЊЕ РАЧУНА

Сачекај га у мраку
иза угла
када се не нада
И
окрени други образ
који си давно
на једном таквом месту изгубио
Можда ће ти га он
још увек врућег
поново прилепити

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ ПОЗОРИШНОГ МРАКА

Тамо је све наопако
Можеш да гледаш

можеш и да жмуриш
док не уђе мрак

Кад уђе мрак у салу
отварају ти се неке очи
за које ниси ни знао да их имаш
Чак и онима који одмах
у томе мраку заспу

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ ПРЕТПОСТАВКИ

Не смете их изабрати више од једне
у супротном ризикујете да
узурпирате надлежност Творца
и кидате стварност са Дрвета Стварности
а за тако нешто казна је
много суровија од Изгона из Раја
бићете протерани у низове
сопствених претпоставки
у срце свог неотпакованог бића
у нешто опасније од било ког Потопа

УПУТСТВО ВАРИОЦУ НА ВИСИНАМА

Само немој да уобразиш
(док испод тебе прште искре варова)
како дању припушташ звезде
у наш свет
Али ипак не гледај доле
не зато да би избегао вртоглавицу и страх
како су те погрешно учили
него због тога што се доле нема шта видети
изузев вечног понављања оне сцене
под јабуком која је била виша од
торња на којем данас стојиш

УПУТСТВО ВАТРОГАСЦУ

Запамти – никад не убијеш ватру
У то верују они који те после свега
гаравог тапшу по рамену
у то – да си убица ватре
А она се – ако си прави – знаш
само притаји да би се неопажено преселила
на друго место у другу кућу у други град
Само из твојих мисли и твог срца никада не излази
док иде корак испред тебе као да те
по свету за нос вуче

(Мора да је Прометеј осећао исто
када ју је бацио међу нас)

УПУТСТВО ЗА ПРАШТАЊЕ

То са праштањем је умонтирано међу нас у сваком погледу који не-
камо упутимо и којим разменимо оно што видимо То смо добили уз
сваку сличицу коју смо касније скривали од себе и од оних који су нас
видели како су нас видели плашећи се да не покажемо разнежену сла-
бост А памтили смо хиљаде оних наказних слика у туђим погледима
које су изневеравале ону коју смо у срцу носили о себи
И никако ми није јасно како већини људи полази за руком да баш ни
један од тих поклоњених портрета не сачува и што нам није дато упут-
ство за њихову употребу Нама ходајућим галеријама незнанца у себи

Али то је мање важно Важније је што нам је срце остало незапослено
што се није борило против њих како би та слика коју носи о себи би-
ла што стварнија
У томе је ствар У лењом срцу
Јебеш опроштаје
они су се ионако у свакој цркви могли куповати

УПУТСТВО ЗА ШТИМОВАЊЕ ГУСАЛА

Затегни затегни затегни
струну струницу влат
док се не направи на своју сенку

која пада преко јареће коже
тако да кад падне гудало
(криво као крвничка секира)
она одмах пукне
оно - *ѝаф* да се чује
Само – *ѝаф*

Јер друкчије се данас
не да певати о *чоѝу*

БЕЗ УПУТСТВА ЗА ПИСМО У БОЦИ

После толико отворених боца
које су ме попиле
још нисам пронашао ону
која се мора зачепити пре употребе
ону која се затвара
да би нам спасила живот
можда зато што још нисам
написао ништа тако вредно пажње
што би било достојно стављања у њу